

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

У статті розглядаються особливості впливу інвестиційної політики на розвиток регіону. Досліджено теоретичні засади регіональної інвестиційної політики із визначенням основних її складових та ознак. Визначено, що планування і реалізування регіональних інноваційно-інвестиційних проектів і програм, можливе лише в рамках конкретних регіонів та за відповідних умов. Запропоновано вплив інвестиційної політики на регіональний розвиток оцінювати в аспекті реалізації відповідних стратегічних пріоритетів.

Ключові слова: регіон, інвестиційна політика, регіональний розвиток.

H.V. LESHCHUK

Carpathian Institute, named after M. Grushevskyi
of the Interregional Academy of Personnel Management

THE PECULIARITIES OF THE INFLUENCE OF INVESTMENT POLICY ON REGIONAL DEVELOPMENT

This article deals with the peculiarities of influence of investment policy on the development of the region. Theoretical foundations of regional investment policy with the definition of its basic components and characteristics were researched. It is determined that the planning and realization of regional innovative investment projects and programs are possible only in specific regions and under the appropriate conditions. The author proposed impact of investment policies on regional development to assess the aspect of the implementation of the respective strategic priorities.

Keywords: region, investment policy, regional development.

Вступ та постановка проблеми. З огляду на сучасні стратегічні пріоритети регіонального розвитку України ефективне впровадження інвестиційної політики повинно сприяти зниженні негативних трендів економічного розвитку регіонів і підсиленню їхньої конкурентоспроможності. Незважаючи на наявність низки досягнень у сфері імплементації інвестиційної політики на регіональному рівні, загальний стан регіонального інвестиційного ринку залишається вкрай незадовільним, що зумовлено здебільшого недостатністю фінансових ресурсів для реалізації перспективних інноваційно-інвестиційних проектів, які характеризуються тривалими термінами окупності

та високими ризиками. Відтак у контексті проведення економічних реформ в Україні, посилення уваги до найважливіших сфер, які є основою забезпечення національної безпеки країни, особливого значення набувають питання вдосконалення механізмів формування та реалізації інвестиційної політики на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження регіональної інвестиційної політики здійснено зокрема наступними вітчизняними науковцями: З. С. Варналія, І. М. Вахович, Н. М. Внукової, В. М. Гейця, З. В. Герасимчук, Б. М. Данилишина, М. І. Долішнього, В. С. Загорського, О. І. Амоші, С. О. Іщук, М. А. Козоріз, О. В. Коломицевої, В. С. Кравціва, О. Є. Кузьміна, В. О. Онищенко, Б. І. Пшика, Т. С. Смовженко, І. З. Сторонянської, С. Л. Шульц та ін. Проте, проблема впливу інвестиційної політики на розвиток регіону, особливо в умовах економічної кризи, залишається актуальною, оскільки проведені дослідження не охоплюють низку як теоретичних, так й практичних аспектів вирішення даного питання у реальних умовах соціально-економічного регіонального розвитку.

Формулювання мети статті та завдань. На підставі аналізу сучасних тенденцій розвитку інвестиційної діяльності на регіональному рівні необхідно визначити: особливості впливу інвестиційної політики на розвиток регіону; теоретичні засади регіональної інвестиційної політики із визначенням основних її складових та ознак; умови планування і реалізування регіональних інноваційно-інвестиційних проектів і програм; запропонувати відповідні стратегічні пріоритети, що підвищуватимуть ефективність реалізації інвестиційної політики та соціально-економічного становища регіону.

Результати дослідження. Важливим джерелом впливу на підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання й економіки країни в цілому є інвестиційна політика – одна зі складових економічної політики держави. Завдяки їй держава безпосередньо впливає на темпи обсягу виробництва, на розвиток НТП, на зміну структури суспільного виробництва і вирішення багатьох соціальних проблем. Під інвестиційною політикою держави розуміють комплекс цілеспрямованих заходів, проведених державою, зі створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання з метою поживлення інвестиційної діяльності, піднесення економіки, підвищення ефективності виробництва та вирішення соціальних проблем. Інвестиційна політика – комплекс господарських рішень, що визначають основні напрями

капітальних вкладень, заходи щодо їх концентрації на пріоритетних напрямках структурної перебудови економіки. Від реалізації інвестиційної політики залежать темпи соціально-економічного зростання, збалансованість і ефективність народного господарства регіону.

Сучасний інвестиційний потенціал України характеризується високою неоднорідністю, тому інвестиційну політику необхідно проводити виходячи з можливостей і потреб розвитку кожного регіону. Однією з важливих форм такого регулювання є розроблення та реалізація регіональних інвестиційних програм. Ці програми, з одного боку, є формою державного управління інвестиційною діяльністю у регіонах, з іншого – адміністративного та економічного управління [1, с. 45].

У науковій літературі регіональна інвестиційна політика трактується як:

- можливості економіки регіону, зокрема природно-ресурсні, трудові, виробничі, фінансові потенціалах і реалізується через відповідні механізми. Слід відмітити, що дане трактування часто застосовується в економічній науці та практиці без чіткого його уявлення, беручи за основу структуру чи окремі складові політики (переважно цілі) і ступінь її впливу на вирішення соціально-економічних проблем (результати) [2];

- сукупність організаційних та економічних заходів щодо залучення інвестицій з метою відродження економіки регіонів, ліквідації структурних деформацій, формування сприятливого ринкового середовища з урахуванням інтеграції регіону в єдиний економічний простір;

- система дій щодо залучення інвестицій в економіку регіону, і реалізується на практиці як послідовне вирішення конкретних завдань як стратегічного, так і тактичного характеру;

- система заходів та механізми їх реалізації, спрямовані на стимулювання інвестиційної активності та формування сприятливого інвестиційного клімату регіону [3].

Слід також відмітити, що західні методики розглядають проблеми оцінки інвестиційних проектів у двох ситуаціях: в умовах визначеності та в умовах невизначеності. В умовах визначеності альтернативні варіанти інвестування оцінюються з урахуванням різної вартості грошей в часі, внутрішньої норми прибутковості, життєвого циклу інвестиційних проектів та періоду їхньої окупності. В умовах невизначеності та підвищеного ризику західна методологія передбачає додаткову оцінку проектів з урахуванням інфляції, зміни в

технології, змін у вартості капіталу. Таким чином, основними рисами моделей, створених за умов ринкової економіки, є наступні: моделі оцінки ефективності інвестицій значною мірою уніфіковані; деякі з методологій (наприклад, методології UNIDO, Світового банку) набули статусу загальноприйнятих світових стандартів проектного аналізу; більшість з основних методик забезпечена програмними пакетами для розробки та аналізу інвестиційних проектів (програмні пакети в більшості використовують методологію UNIDO); західна методологія не пропонує специфічні галузеві методики оцінки інвестиційних проектів; усі західні школи чітко розмежовують методи фінансової та економічної оцінки ефективності інвестицій; в усіх моделях, створених за умов ринкової економіки, ставка дисконту залежить від вартості капіталу; велика увага приділяється проблемам не тільки мікроекономічних, але й макроекономічних наслідків проекту (екологія, соціальні ефекти від здійснення інвестицій, вторинні мультиплікативні ефекти), особливо в проектах державного рівня; прогнозна ефективність інвестицій оцінюється з урахуванням ринкових чинників, конкурентної позиції фірми, фактору ризику; оцінка інвестицій заснована на порівнянні ефективності (прибутковості) інвестицій у різні проекти; в якості альтернативи виступають інвестиції в інші виробничі об'єкти або фінансові вкладення (банківський депозит, придбання цінних паперів та інше); основні показники західних методик, що визначають ефективність інвестиційних проектів, це: період окупності, чистий дисконтований доход, чиста теперішня вартість, індекс прибутковості, внутрішня норма рентабельності; деякі західні школи розглядають проблеми оцінки інвестиційних проектів у двох ситуаціях: в умовах визначеності та в умовах невизначеності; для урахування фактору ризику використовуються наступні методи: метод еквівалента впевненості, аналіз чуттєвості, урахування показника інфляції в оцінці інвестицій, спрощений метод дисконтування.

Сучасні офіційні методики проектного аналізу в Україні та інших країнах, що входили до складу СРСР, здебільшого базуються на західних методиках, придатних для застосування за умов розвинутої ринкової економіки (частіше за все, на методиці UNIDO) [4]. Поширеним явищем є компіляція методик з декількох зарубіжних джерел без адаптації до умов перехідної економіки. В Україні офіційно затверджені наступні методики: «Методика складання бізнес-планів», затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій; «Положення про типовий бізнес-

план», затверджене Фондом державного майна України; Методичні рекомендації з підготовки інвестиційних проектів, до реалізації яких запрошуються іноземні інвестори (розроблені Міністерством Економіки України у 1994 р.). «Методика складання бізнес-планів» розроблена відповідно до Положення про Реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1996 р. N 1403, для надання методичної допомоги спеціалістам підприємств, Агентства, інших органів виконавчої влади, банків та інвесторів при складанні бізнес-планів, а також для їх оцінки з метою вибору найбільш ефективного бізнес-плану в процесі проведення реструктуризації підприємств. Особливістю даної Методики є те, що вона містить рекомендації для підприємств, які здійснюють реструктуризацію і планують подальший випуск як традиційних, так і нових для даного підприємства видів продукції з урахуванням організаційних змін існуючих структурних підрозділів.

Методика дає можливість визначити перспективи розвитку майбутнього ринку збуту, оцінити витрати на виготовлення і реалізацію потрібної цьому ринку продукції, визначити її потенційну прибутковість, дати відповідь: чи доцільно здійснювати інвестування виробництва з точки зору самоокупності витрат. Методика не пропонує конкретних методів розрахунку економічної ефективності, оцінки ризиків, показників фінансового стану підприємств. Крім того, Методика розрахована на реструктуризацію діючих підприємств і не адаптована до умов створення нового бізнесу.

«Положення про типовий бізнес-план» розроблене відповідно до Державної програми приватизації й визначає порядок розробки покупцями бізнес-планів та вимоги до них при приватизації майна державних підприємств. Основним призначенням бізнес-плану, розробленого за цією методикою, є відображення зобов'язань покупців щодо подальшої експлуатації об'єкта приватизації та обґрунтування дотримання інтересів підприємства, що є об'єктом приватизації, оскільки в багатьох випадках приватизоване підприємство належить до стратегічних. Згідно цієї методики, основну увагу необхідно приділити збереженню та збільшенню робочих місць, модернізації обладнання. Фінансовий аналіз представлено лише формами балансового звіту та звіту про прибутки й збитки. Методика є досить специфічною, оскільки призначена лише для розробки проектів створення спільних підприємств на базі державних підприємств [4].

Система формування та реалізації регіональної інвестиційної політики повинна містити комплекс з трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних складових. Перша складова – це основні фактори, які впливають на зміст регіональної інвестиційної політики і, відповідно, механізми її реалізації. Вони включають: інвестиційний клімат в регіоні; показники формування інвестиційного потенціалу регіону; рівень інвестиційних ризиків; фактори внутрішнього і зовнішнього впливу. Перші головним чином пов'язані з об'єктивно зумовленими регіональними особливостями економіки, які в свою чергу визначає комплекс природно-географічних, історичних, демографічних та інших факторів. Друга складова передбачає безпосередньо етапи формування інвестиційної політики – визначення цілей, головних пріоритетів та механізмів формування інвестиційної політики. Цілі та пріоритети регіональної інвестиційної політики залежать від цілей і завдань загальної соціально-економічної політики конкретного регіону. Третя складова проявляється через засоби, за допомогою яких передбачається досягнення цілей такої політики. Основоположними цього блоку є комплекс застосовуваних методів управління (економічних, адміністративних, соціально-психологічних та ін.) і система забезпечення його дії (правового, організаційного, інформаційного тощо).

Проведений аналіз існуючих у науковій літературі трактувань поняття «регіональна інвестиційна політика» дає нам змогу виокремити такі основні ознаки регіональної інвестиційної політики: регіональна інвестиційна політика – це особливий вид державної економічної політики, суб'єктами якої виступають органи державної, регіональної і місцевої влади, а також інші фізичні та юридичні особи; регіональна інвестиційна політика тісно пов'язана не тільки зі спорідненими напрямками регіональної економічної політики, але й іншими відносно самостійними її напрямками; базові цілі регіональної інвестиційної політики спрямовані на ефективне забезпечення процесу сталого соціально-економічного розвитку регіону, підвищення якості життя населення, посилення здатності регіону адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища; усі заходи державного та регіонального стимулювання пріоритетних напрямів економіки регіону повинні базуватись на формуванні та реалізації ефективного інвестиційного механізму.

Таким чином, вплив інвестиційної політики на регіональний розвиток повинен ґрунтуватись на реалізації наступних основних пріоритетах, що в свою

чергу дозволяють сформувати концептуальні складові регіональної інвестиційної політики (рис.).

Рис. Концептуальні складові регіональної інвестиційної політики

Від так, активізація регіональної інвестиційної політики повинна проводитись шляхом: орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку; впровадження наукоємних технологій замість матеріало- та енергоємних; виробництва вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи; підвищення конкурентоздатності виробленої продукції; спрямованість інвестиційної політики на досягнення стратегічних регіональних планів; формування оптимальної структури портфельних і реальних інвестицій; ранжирування проектів та інвестицій за їх важливістю і послідовністю реалізації, виходячи з наявності ресурсів та з урахуванням залучення зовнішніх джерел.

Висновки. Таким чином, інвестиційна діяльність на регіональному рівні забезпечує прогресивні структурні зрушення в економіці регіону, підвищує рівень її конкурентоспроможності та демонструє існуючі можливості і перспективи розвитку провідних кластерів регіону. У сучасних умовах посилення конкурентної боротьби, прискорення науково-технологічного

прогресу, формування специфічних чинників зовнішнього середовища, що впливають на регіональну економіку, важливого значення для стійкого економічного зростання країни набуває регіональна державна інвестиційна політика, у контексті формування інноваційної моделі розвитку економіки. Слід також відмітити, що вплив інвестиційної політики на розвиток регіону тісно взаємопов'язаний із рівнем конкурентоспроможності регіональної влади, впровадженням ефективних механізмів адміністративного управління і модернізація владних структур, формування базових мобілізаційних ідей для регіону. Саме тому, актуальним в умовах сьогодення є своєчасне встановлення максимальної конкурентоспроможності області бізнесу і сфери інноваційного розвитку, проведення політики по просуванню даного бізнесу в інші регіони і на міжнародний ринок, а також включення регіональних бізнес-структур в реалізацію пріоритетних національних проектів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягатимуть у дослідженні проблематики шляхів визначення пріоритетних для регіону інноваційно-інвестиційних проектів, із визначенням критеріїв та механізму оцінки.

Література

1. Царенко М. О. Реалізація регіональних інвестиційних програм в Україні // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2012. – 3 (58). – С. 44-50.
2. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ –ХХІ століть: нові пріоритети: [монографія] / Долішній М.І. – К. : Наукова Думка. – 2006. – 509 с.
3. Петречко М.М., Прохорчук С.В. Сучасний стан державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні // Науково-виробничий журнал Бізнес-навігатор. – 2013. – 1 (30). – С. 220-224.
4. Товкес Е. Н. Підвищення ефективності розробки інвестиційних проектів [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.02.02/ Товкес Ельміра Назимівна; УкрНТЕІ. - К., 2002. – 173 с.

References

1. Tsarenko M. O. Realizatsiia rehionalnykh investytsiinykh prohram v Ukraini // Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo). – 2012. – 3 (58). – S. 44-50.
2. Dolishnii M.I. Rehionalna polityka na rubezhi KhKh –KhKhI stolit: novi priorytety: [monohrafiia] / Dolishnii M.I. – K. : Naukova Dumka. – 2006. – 509 s.
3. Petrechko M.M., Prokhorchuk S.V. Suchasnyi stan derzhavnoho rehuliuвання investytsiino-innovatsiinykh protsesiv v Ukraini // Naukovo-vyrobnychiy zhurnal Biznes-navihator. – 2013. – 1 (30). – S. 220-224.
4. Tovkess E.N. Improving the efficiency of investment projects development [Text]: diss. ... Candidate econ Sciences: 08.02.02 / Tovkes Elmira Nazimivna; UkrNTEI - K., 2002. - 173 p.